

Nedjeljka s. Valerija KOVAČ, *Mjesto slike u govoru vjere. Povijest – teologija – primjeri*, Zagreb, Glas Koncila, 2020, 395 str.

Josip Šimunović
dr.josip.simunovic@gmail.com

Izdavačka kuća Glas Koncila objavila je u studenome 2020. godine knjigu dr. sc. Nedjeljke s. Valerije Kovač, docentice na Katedri dogmatske teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pod naslovom *Mjesto slike u govoru vjere. Povijest – teologija – primjeri*.

U *Predgovoru* autorica kaže da je knjiga nastala obrnutim redoslijedom, a to znači da je ono što je u knjizi treće, završno poglavlje, napisano najprije. Naime, od rujna 2010. godine pa do lipnja 2016. godine, svoju »sklonost prema umjetnosti, posebno onoj biblijskoga i kršćanskoga sadržaja« (11), počela je konkretizirati u *Malome koncilu*, mjesečniku za vjeroučenike. Imala je svoju vlastitu rubriku *Umjetnost u vjeri* koju nisu čitali samo vjeroučitelji i vjeroučiteljice, nego je naišla na pozitivan odjek i kod drugih čitatelja. To ju je potaknulo da se potruži istražiti i napisati »ozbiljniji' uvod o mjestu i važnosti slika u govoru vjere« (11).

U *Uvodu* autorica postupno uvodi u tematiku djela, a svoj govor o slici smješta u kršćanski ambijent, u govor vjere, a na to upućuje i naslov knjige. Uz pomoć njemačkog teologa Hansa Georga Thümmela govori o kršćanskoj slici:

»Pod kršćanskom slikom podrazumijevamo svako prikazivanje s kršćanskim sadržajem, bez obzira radi li se o biblijskom ili crkvenopovijesnom događaju (također i u simboličkoj skraćivosti), o prikazivanju u obliku portreta Krista, Marije, nekog sveca ili neke značajne biblijske ili crkvene osobe, ili o nekom simbolu« (15-16).

Slike u kršćanstvu: povijesnoteološki naglasci naslov je prvog poglavlja knjige. Proučavajući bogatu i relevantnu literaturu autorica uočava neke kontinuirane sadržaje »koji su se na različite načine protezali kroz povijest slike u kršćanstvu« (22). U svjetlu rečenoga odlučila se »za kombinirani kronološki i tematski put kroz povijest slika u kršćanstvu« (22). Mjesto i ulogu slika iz različitih tematskih vidova predstavlja tako da slijedi njihov kronološki razvoj s njihovim najistaknutijim karakteristikama. Priznaje da »takav pristup u konačnici ostaje fragmentaran, ali opet dovoljno pregledan da se može dobiti do-

statan uvid u problematiku slike, koja je pratila kršćanstvo gotovo od njegovih početaka« (22).

Slike su se u kršćanstvu prvo pojavile i upotrebljavale, a onda se raspravljalo o njima, o njihovoj korisnosti, važnosti ili problematičnosti. Tako se može istaknuti »nekoliko funkcija slike, koje su ostale konstantne kroz povijest kršćanstva, u različitim varijacijama i s većom ili manjom dominacijom u pojedinim epohama ili područjima: slike su služile za vjersku pouku, za kult, za osobnu pobožnost i kao umjetnički izričaj vjere« (22). O svakoj navedenoj funkciji slika posvećuje se dovoljno prostora u prvom dijelu prvoga poglavlja. Drugi dio prvoga poglavlja obrađuje kristološko i teološkoantropološko utemeljenje mogućnosti slika.

Prvo poglavlje knjige vrlo je lijepo i sadržajno. Korisni citati potkrepljuju izrečene tvrdnje, to su poticajne misli nekih autoriteta, osoba crkvenoga učiteljstva i crkvenoga života, iz prošlosti i sadašnjosti, a usmjerenih prema slici i njezinu mjestu u cjelokupnoj dinamici kršćanskoga života. Te misli obogaćuju prvo poglavlje.

Suvremeni teološki pristupi slici naslov je drugog poglavlja u kojem je naglasak na sustavno-teološkom pristupu fenomenu slika u govoru vjere, o čemu u njemačkom jezičnom području postoji obilje publikacija koje proučavaju slike u suvremenoj sustavnoj teologiji. Autorica je predstavila dva pristupa u proučavanju slike u suvremenoj sustavnoj teologiji, a riječ je o Alexu Stocku i Peteru Hofmannu. Za njihov pristup kaže: »Premda imaju neovisne i različite pristupe promišljanju slike u teologiji, na kraju je moguće vidjeti kako se ova dva teologa, neovisno jedan o drugome, metodički i sadržajno nadopunjuju« (19). Iako je ovo poglavlje sustavan prikaz djela dvojice istaknutih fundamentalnih teologa, valja istaknuti da ono, osim što kvalitetno poučava, može p(r)obuditi u čitatelju čežnju ili pokušaj za oblikovanjem osobnog pristupa slikama u kršćanstvu i da tako obogati svoju vjeru.

Interpretacija vjere u raznolikosti slikovnih prikazivanja naslov je trećeg poglavlja knjige. Ono što je autorica vrlo uspješno obradila u prva dva poglavlja, u trećem poglavlju prikazuje »praktično«. Ovo poglavlje je poput *malog knjižnog muzeja*, a autorica je čitateljeva kustosica i vodi ga od slike do slike. Naš *mali knjižni muzej* ima fundus od pedeset i pet reprodukcija umjetničkih djela/slika, stranih i domaćih umjetnika. Sa svakom slikom autorica ulazi u dijalog, što se može shvatiti kao njezina osobna teološka meditacija nad svakom slikom. Zato u tom razgovoru nema toliko činjenica o povodima i okolnostima nastanka slika, o njihovim autorima ili adresatima. Umjetnička djela koja se predstavljaju, ne iščitavaju se ni po strogo povijesno-umjetničkim, ikonografsko-ikonološkim ili pedagoško-didaktičkim kriterijima (179). Niti se to očekuje! Pred nama su autoričine osobne teološke meditacije nad slikama. Ovo poglavlje je posebno vrijedan doprinos cjelokupnom razvijanju tematike knjige, originalno je i potiče čitatelja da i sam sudjeluje u dijalogu sa slikama, da sam, uz pomoć autorice,

otkriva govor slike, ali i da ne ostane samo na njezinim riječima i poticajima, nego da i osobno *uroni* u bogatstvo izričaja pojedine slike. To čitatelja čini aktivnim, a ne samo pasivnim primateljem činjenica ili autoričinih iskustava. Tomu doprinose i *Poticaji za produbljivanje* na kraju svake teološke meditacije. Shema »razgovora« sa slikama je ista za sve slike! Najprije se donosi reprodukcija slike, zatim riječima izriče promatranje i razmišljanje nad reprodukcijom slike te su na kraju spomenuti poticaji za produbljivanje odnosa sa slikom.

Knjiga je izvorno znanstveno djelo, a na hrvatskom jezičnom području nema radova koji bi ovako progovorili o mjestu slika u govoru vjere i raspravljali o njemu. Izvornost djela ogleda se u odabiru teme i njezinoj obradi koja se ostvaruje u postupnom razvijanju misli uz pomoć obilja literature, uglavnom na njemačkom jeziku. Korisno je štivo onima koji vole likovnu umjetnost, pogotovo kršćansku likovnu umjetnost, a dobro će doći studentima teoloških učilišta, likovnih akademija i učiteljskih fakulteta, kao i svima koji se u kurikulumu svoga studija susreću s umjetnošću, pa tako i s kršćanskom likovnom umjetnošću. Za njom mogu posegnuti i povjesničari umjetnosti, kao i svećenici, redovnici i redovnice, kateheti u župnim zajednicama i vjeroučitelji.

Djelo je nesumnjivo vrijedan prinos hrvatskoj teološkoj misli.